

Vektorilaskenta

Itä-Suomen yliopisto,
verkkomateriaali

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

Määritelmä 5.1

Olkoot $\mathbf{u}, \mathbf{v}$ ja $\mathbf{w}$ avaruuden $\mathbb{R}^3$ vektoreita. Vektorien $\mathbf{u}, \mathbf{v}, \mathbf{w}$ määräämä **vektoriolmitulo** on $(\mathbf{u} \times \mathbf{v}) \cdot \mathbf{w}$.

Lause 5.2

Olkoot $\mathbf{u}$ ja $\mathbf{v}$ avaruuden $\mathbb{R}^3$ vektoreita ja θ niiden välinen kulma. Tällöin

$$|\mathbf{u} \times \mathbf{v}| = |\mathbf{u}||\mathbf{v}| \sin \theta$$

on vektorien $\mathbf{u}$ ja $\mathbf{v}$ virittämän suunnikkaan pinta-ala.

Todistus 5.3

Vektorit $\mathbf{u}$ ja $\mathbf{v}$ voidaan siirtää xy -tasoon ja kiertää siten, että molempien lähtöpiste sijaitsee origossa, vektorin $\mathbf{u}$ loppupiste sijaitsee positiivisella x -akselilla ja vektorin $\mathbf{v}$ loppupiste sijaitsee xy -tason sillä puoliskolla, jossa y -koordinaatti on positiivinen.

Kuva tähän.

Todistus 5.3

Vektorit $\mathbf{u}$ ja $\mathbf{v}$ voidaan siirtää xy -tasoon ja kiertää siten, että molempien lähtöpiste sijaitsee origossa, vektorin $\mathbf{u}$ loppupiste sijaitsee positiivisella x -akselilla ja vektorin $\mathbf{v}$ loppupiste sijaitsee xy -tason sillä puoliskolla, jossa y -koordinaatti on positiivinen.

Kuva tähän. Siis

$$\mathbf{u} = x_1 \mathbf{i}$$

$$\mathbf{v} = x_2 \mathbf{i} + y_2 \mathbf{j}.$$

Suunnikkaan kärjet ovat nyt $(0, 0)$, $(x_1, 0)$, $(x_1 + x_2, y_2)$ ja (x_2, y_2) . Selvästi suunnikkaan kanta on x_1 ja korkeus on y_2 . Siis pinta-ala on $A = x_1 y_2$.

Todistus 5.3

Vektorit $\mathbf{u}$ ja $\mathbf{v}$ voidaan siirtää xy -tasoon ja kiertää siten, että molempien lähtöpiste sijaitsee origossa, vektorin $\mathbf{u}$ loppupiste sijaitsee positiivisella x -akselilla ja vektorin $\mathbf{v}$ loppupiste sijaitsee xy -tason sillä puoliskolla, jossa y -koordinaatti on positiivinen.

Kuva tähän. Siis

$$\mathbf{u} = x_1 \mathbf{i}$$

$$\mathbf{v} = x_2 \mathbf{i} + y_2 \mathbf{j}.$$

Suunnikkaan kärjet ovat nyt $(0, 0)$, $(x_1, 0)$, $(x_1 + x_2, y_2)$ ja (x_2, y_2) . Selvästi suunnikkaan kanta on x_1 ja korkeus on y_2 . Siis pinta-ala on $A = x_1 y_2$.

Toisaalta $\mathbf{u} \times \mathbf{v} = x_1 y_2 \mathbf{k}$.

Todistus 5.3

Vektorit $\mathbf{u}$ ja $\mathbf{v}$ voidaan siirtää xy -tasoon ja kiertää siten, että molempien lähtöpiste sijaitsee origossa, vektorin $\mathbf{u}$ loppupiste sijaitsee positiivisella x -akselilla ja vektorin $\mathbf{v}$ loppupiste sijaitsee xy -tason sillä puoliskolla, jossa y -koordinaatti on positiivinen.

Kuva tähän. Siis

$$\mathbf{u} = x_1 \mathbf{i}$$

$$\mathbf{v} = x_2 \mathbf{i} + y_2 \mathbf{j}.$$

Suunnikkaan kärjet ovat nyt $(0, 0)$, $(x_1, 0)$, $(x_1 + x_2, y_2)$ ja (x_2, y_2) . Selvästi suunnikkaan kanta on x_1 ja korkeus on y_2 . Siis pinta-ala on $A = x_1 y_2$.

Toisaalta $\mathbf{u} \times \mathbf{v} = x_1 y_2 \mathbf{k}$.

Siis $A = x_1 y_2 = |\mathbf{u} \times \mathbf{v}|$.

Todistus 5.3

Vektorit $\mathbf{u}$ ja $\mathbf{v}$ voidaan siirtää xy -tasoon ja kiertää siten, että molempien lähtöpiste sijaitsee origossa, vektorin $\mathbf{u}$ loppupiste sijaitsee positiivisella x -akselilla ja vektorin $\mathbf{v}$ loppupiste sijaitsee xy -tason sillä puoliskolla, jossa y -koordinaatti on positiivinen.

Kuva tähän. Siis

$$\mathbf{u} = x_1 \mathbf{i}$$

$$\mathbf{v} = x_2 \mathbf{i} + y_2 \mathbf{j}.$$

Suunnikkaan kärjet ovat nyt $(0, 0)$, $(x_1, 0)$, $(x_1 + x_2, y_2)$ ja (x_2, y_2) . Selvästi suunnikkaan kanta on x_1 ja korkeus on y_2 . Siis pinta-ala on $A = x_1 y_2$.

Toisaalta $\mathbf{u} \times \mathbf{v} = x_1 y_2 \mathbf{k}$.

Siis $A = x_1 y_2 = |\mathbf{u} \times \mathbf{v}|$.

Määritelmä 5.4

Olkoot $\mathbf{u}, \mathbf{v}$ ja $\mathbf{w}$ avaruuden $\mathbb{R}^3$ vektoreita. Vektorien $\mathbf{u}, \mathbf{v}, \mathbf{w}$ määräämä **vektorikolmitulo** on $(\mathbf{u} \times \mathbf{v}) \cdot \mathbf{w}$.

Lause 5.5

Olkoot $\mathbf{u}$ ja $\mathbf{v}$ avaruuden $\mathbb{R}^3$ vektoreita ja θ niiden välinen kulma. Olkoon lisäksi $\mathbf{w}$ avaruuden $\mathbb{R}^3$ vektori ja α vektorien $\mathbf{w}$ ja $\mathbf{u} \times \mathbf{v}$ välinen kulma. Tällöin

$$(\mathbf{u} \times \mathbf{v}) \cdot \mathbf{w} = |\mathbf{u}| |\mathbf{v}| |\mathbf{w}| \sin \theta \cos \alpha$$

on vektorien $\mathbf{u}, \mathbf{v}$ ja $\mathbf{w}$ virittämän suuntaissärmiön tilavuus.

Todistus 5.6

Yksinkertaistetaan tilannetta siirtämällä ja kiertämällä kuten edellisessä lauseessa. Voidaan siis olettaa, että

Kuva tähän.

Todistus 5.6

Yksinkertaistetaan tilannetta siirtämällä ja kiertämällä kuten edellisessä lauseessa. Voidaan siis olettaa, että

Kuva tähän. Siis

$$\mathbf{u} = x_1 \mathbf{i}$$

$$\mathbf{v} = x_2 \mathbf{i} + y_2 \mathbf{j}$$

$$\mathbf{w} = x_3 \mathbf{i} + y_3 \mathbf{j} + z_3 \mathbf{k}.$$

Nyt $\mathbf{u} \times \mathbf{v} = x_1 y_2 \mathbf{k}$. Edelleen $(\mathbf{u} \times \mathbf{v}) \cdot \mathbf{w} = x_1 y_2 z_3$.

Todistus 5.7

Nyt $\mathbf{u} \times \mathbf{v} = x_1 y_2 \mathbf{k}$. Edelleen $(\mathbf{u} \times \mathbf{v}) \cdot \mathbf{w} = x_1 y_2 z_3$. Tässä $x_1 y_2$ on suuntaissärmiön pohjan ala ja z_3 on suuntaissärmiön korkeus.

Todistus 5.7

Nyt $\mathbf{u} \times \mathbf{v} = x_1 y_2 \mathbf{k}$. Edelleen $(\mathbf{u} \times \mathbf{v}) \cdot \mathbf{w} = x_1 y_2 z_3$. Tässä $x_1 y_2$ on suuntaissärmiön pohjan ala ja z_3 on suuntaissärmiön korkeus.

Leikkaamalla suuntaissärmiö xy -tason suuntaiseksi siivuiksi, voidaan siivut siirtää päällekkäin, jolloin syntyy pysty särmiö.

Todistus 5.7

Nyt $\mathbf{u} \times \mathbf{v} = x_1 y_2 \mathbf{k}$. Edelleen $(\mathbf{u} \times \mathbf{v}) \cdot \mathbf{w} = x_1 y_2 z_3$. Tässä $x_1 y_2$ on suuntaissärmiön pohjan ala ja z_3 on suuntaissärmiön korkeus.

Leikkaamalla suuntaissärmiö xy -tason suuntaiseksi siivuiksi, voidaan siivut siirtää päällekkäin, jolloin syntyy pysty särmiö.

Edelleen leikkaamalla syntynyt särmiö yz -tason suuntaiseksi siivuiksi, voidaan siivut siirtää vierekkäin, jolloin syntyy suorakulmainen särmiö.

Todistus 5.7

Nyt $\mathbf{u} \times \mathbf{v} = x_1 y_2 \mathbf{k}$. Edelleen $(\mathbf{u} \times \mathbf{v}) \cdot \mathbf{w} = x_1 y_2 z_3$. Tässä $x_1 y_2$ on suuntaissärmiön pohjan ala ja z_3 on suuntaissärmiön korkeus.

Leikkaamalla suuntaissärmiö xy -tason suuntaiseksi siivuiksi, voidaan siivut siirtää päällekkäin, jolloin syntyy pysty särmiö.

Edelleen leikkaamalla syntynyt särmiö yz -tason suuntaiseksi siivuiksi, voidaan siivut siirtää vierekkäin, jolloin syntyy suorakulmainen särmiö.

Suorakulmaisen särmiön pituus, leveys ja korkeus ovat x_1 , y_2 ja z_3 . Siis särmiön tilavuus $V = x_1 y_2 z_3 = (\mathbf{u} \times \mathbf{v}) \cdot \mathbf{w}$.

Todistus 5.7

Nyt $\mathbf{u} \times \mathbf{v} = x_1 y_2 \mathbf{k}$. Edelleen $(\mathbf{u} \times \mathbf{v}) \cdot \mathbf{w} = x_1 y_2 z_3$. Tässä $x_1 y_2$ on suuntaissärmiön pohjan ala ja z_3 on suuntaissärmiön korkeus.

Leikkaamalla suuntaissärmiö xy -tason suuntaiseksi siivuiksi, voidaan siivut siirtää päällekkäin, jolloin syntyy pysty särmiö.

Edelleen leikkaamalla syntynyt särmiö yz -tason suuntaiseksi siivuiksi, voidaan siivut siirtää vierekkäin, jolloin syntyy suorakulmainen särmiö.

Suorakulmaisen särmiön pituus, leveys ja korkeus ovat x_1 , y_2 ja z_3 . Siis särmiön tilavuus $V = x_1 y_2 z_3 = (\mathbf{u} \times \mathbf{v}) \cdot \mathbf{w}$.

